

Mladopaleolitické osídlení před Krápníkovou jeskyní u Hostimi poblíž Berouna (střední Čechy, Česká republika)

The Upper Palaeolithic settlement at Krápníková Cave by Hostim near Beroun (Central Bohemia, Czech Republic)

– Jan Eigner*, Antonín Přichystal, Karel Žák –

KEYWORDS

The Upper Palaeolithic – Magdalenian – Krápníková Cave – Bohemian Karst – lithics

ABSTRACT

The Krápníková Cave (in the Hostim u Berouna cadastral area) is located high above the Berounka Valley in the Bohemian Karst. On a small plateau in front of its narrow entrance, the remains of an Upper Palaeolithic settlement were excavated in the 1940s. In the loess layer above the bedrock, the previously published remains of a hearth were uncovered, alongside less certain traces of other sunken features. The article presents an analysis of the chipped stone industry made from various imported and regional raw materials (mostly silicites), with a predominance of erratic silicites and including long-distance imports (radiolarites). Among the 86 pieces, there is a high proportion of tools (10.5%), laterally retouched and backed bladelets, end-scrapers, and burins; however, the settlement was likely of episodic nature. Based on the techno-typological characteristics, the industry belongs to the Magdalenian. Radiocarbon dating was unsuccessful.

* Corresponding author – E-mail address: jan.eigner@nm.cz

<https://doi.org/10.47382/pv0671-06>

Received 16 March 2026; received in revised form 7 May 2026.
Available online 29 June 2026.

Copyright © 2026 Czech Acad Sci, Inst Archaeology Brno, and the authors.
This is an open access article under the CC BY-NC-ND 4.0 license
(<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>).
Competing interests: The authors have declared that no competing interests exist.

1. Úvod

Mladopaleolitické osídlení Českého krasu je v rámci Čech relativně hojně doloženo v první řadě pro mladší fázi uvedené období kulturně reprezentovanou tzv. magdalénienem (např. Vencel 1995; Verpoorte, Šída 2009, Fig. 1; Svoboda a kol. 2025, 430–434). Při bližším pohledu je evidentní, že převažují početné nevelké kolekce nálezů, převážně vázané na prostory jeskyní – nejbližšího okolí vchodu spíše než samotného vnitřku (J. Svoboda uvádí, že magdalénien se nachází v 3,3 % všech jeskyní Českého krasu; Svoboda 2000, 183). Nejdůležitější magdalénské naleziště, zkoumané ponejvíce S. Venclem z Archeologického ústavu tehdejší ČSAV v Praze, se nacházelo na katastru Hostimi u Berouna, pod širým nebem v poloze Šanův kout – Hostim 1 (Vencel 1995). Nedaleko od něho, asi 75 metrů jihovýchodním směrem, najdeme svým vchodem nenápadnou jeskyni zvanou Krápníková v Šanově koutě (obr. 1; též uváděna v literatuře jako

Obr. 1. Poloha Krápníkové jeskyně (bod) a lokality Hostim 1 (hvězdička) na mapě východního okolí Berouna. Mapový podklad: © ČÚZK; grafika J. Souček.

Fig. 1. Location of the Krápníková Cave (dot) and the Hostim 1 site (star) on a map of the eastern vicinity of Beroun. Map source: © ČÚZK; graphic by J. Souček.

jeskyně V Kozle, Šanový Kozel, Pšanový kout, dále jen Krápníková jeskyně; v paleolitické literatuře číslována jako Hostim 2; Vencel 1995, Fig. 1; 2007, 88; souřadnice WGS-84: 49.95392N, 14.11613E).

Před Krápníkovou jeskyní kopal už v letech 2. světové války F. Prošek (k němu a jeho činnosti naposledy Eigner et al. 2022). Na rozdíl od sousedící lokality 1 zevrubná publikace nálezů z výzkumu u jeskyně schází, k jeskyni samotné však disponujeme souhrnným zpracováním (Hejna et al. 2020 s lit.). Předběžnou zprávu orientovanou na vyhodnocení odkryté terénní situace F. Prošek dopsat ještě stihl (Prošek 1959, výtah posmrtně v Prošek 1961, 72, 74), ta ale neobsahuje analýzu ani vyobrazení artefaktů, o kterých se jen slovně zmínil. Rovněž pozdější přehledy paleolitu Českého krasu postrádají rozbor kamenné industrie a opisují podobně, sumární údaje (Fridrich, Sklenář 1976, 46–47; Vencel 1995, 230–231). Chybí bližší popis a vyobrazení zvláště nástrojů, které nebyly dostupné zjevně nejpozději už v 70. letech minulého století, ačkoli prošly inventarizací v archeologické sbírce Národního muzea. Po „znovuobjevení“ všech 20 chybějících artefaktů v minulém desetiletí nebylo třeba celkovou publikaci lokality dále odkládat. Přichází v době oživeného zájmu o sousedící magdalénské osídlení lokality Hostim 1 (Kapustka et al. 2023), která ji významem daleko přesahuje.

2. Terénní situace

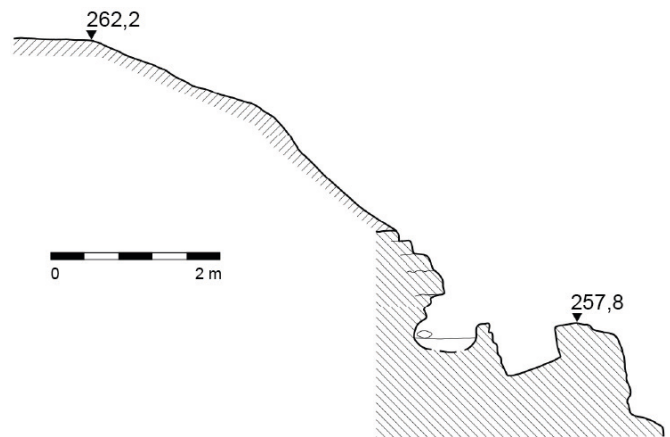
Krápníková jeskyně je systém mnohokrát se větvících chodeb a menších síní vytvořený v hrubozrnných bioklastických vápencích motolského souvrství siluru. Vchod jeskyně v nadmořské výšce 256,8 m se nachází na levém břehu řeky Berounky, při horní hraně skalních stěn kaňonovitého údolí řeky, 45 m nad úrovní její běžné hladiny (obr. 2). Jeskyně se přibližuje povrchu na více místech ve své jihozápadní části. Směrem k severovýchodu prostory jeskyně klesají zhruba v souladu s úklonem vrstev vápenců. Jeskyni charakterizují mimo jiné uzavřené okruhy členitých chodeb. Celkových 302 m délky jejich prostor je stěsnáno na půdorysu menším než 50 × 50 m. Dnešní interpretace vysvětluje vznik jeskyně mnohokrát opakovaným natlačováním povodňových říčních vod do puklin ve skalním masivu, zejména ve starší části středního pleistocénu.

V pravěku byla zřejmě přístupná pouze zhruba 10 m dlouhá Vstupní chodba jeskyně, která má dnes výšku jen do 1 m. Soudíme tak podle toho, že v navazující Hlavní chodbě jsou na stěnách blízko u stropu zbytky sintrové polohy, která byla někdy

Obr. 2. Šanův kout v pohledu z druhého břehu řeky Berounky od Tetína, poloha Krápníkové jeskyně vyznačena šipkou. Foto R. Hylský 1949, upraveno (Fotoarchiv ČGS).

Fig. 2. Šanův kout as seen from the opposite bank of the Berounka River at Tetín; the location of the Krápníková Cave is marked with an arrow. Photo by R. Hylský 1949, modified (Fotoarchiv ČGS).

Obr. 3. Hostim, Krápníková jeskyně. Profil terémem vedený od západní části plošiny před jeskyní po okraj terasy nad ní. Měřítka je přibližné. Kresba a měření F. Prošek (?), upraveno.

Fig. 3. Hostim, Krápníková Cave. A profile across the terrain from the western part of the plateau in front of the cave to the edge of the terrace above it. The scale is approximate. Drawing and measurements by F. Prošek (?), modified.

v minulosti uměle vylámána a sediment pod ní vykopán. Stalo se tak dříve, než se o jeskyni začali zajímat novodobí jeskyňáři. Vladimír Homola (1943) podle nálezů dlaždic a železného čakanu v jeskyni odhaduje výkop sedimentů Hlavní chodby na polovinu 18. století a soudí, že důvodem mohlo být vytvoření úkrytu v době válek. Ve druhé polovině 18. století je doloženo, že se o širší oblast zajímali hledači pokladů a zlata (dopisy a dokumentace v Archivu Národního muzea; též Seydlova kronika města Berouna – Seydl 1828). Do jejich jihovýchodních částí ležících těsně pod povrchem se mohly různé materiály dostávat ve středověku i novověku také gravitačně, případně v souvislosti s činností jezevců nebo lišek ukloněnými chodbami, dnes zcela zaplněnými sedimenty. K nálezů lidské lebky v Příkré chodbě viz níže.

Samotná plošina před vchodem jeskyně, místo Proškova výzkumu, je zhruba 7 m dlouhá a nejvýše 4 m široká, jedná se tedy o prostor poměrně malý. Plošina zřejmě původně erozního říčního původu byla podstatně dotvořena v souvislosti s ústupem hrany svahů a mrazovou destrukcí vchodové části jeskyně v pleistocénu. Místo je k sídlení vhodné, má jihozápadní orientaci, skvělý výhled do údolí řeky Berounky, a kromě řeky je zdrojem vody pramen v rokli vzdálené od jeskyně jen necelých 300 m chůze.

Nad plošinkou před jeskyní následuje malá skalní stěna a krátký strmý svah až ke svahu říční terasy mírně ukloněnému k jihovýchodu, který je převýšen o 5 m (obr. 3).

3. Historie výzkumu

V roce 1940 začali sondovat J. Petrbok, F. Prošek a V. Homola bezvýsledně na více místech uvnitř jeskyně (Homola 1943, 22). Jako paleolitická lokalita byla plošina před jeskyní objevena na počátku roku 1942. Citujeme-li F. Proška, ten uvádí „... při prohlubování vchodu do jeskyně „Krápníkové“ na vrcholu „Šanova kouta“, ve které jsme pracovali společně s Jar. Petrbokem a Vl. Homolou, našel jsem dne 4. ledna 1942 několik pazourkových čepelí. Později byl celý úsek před jeskyní prokopán...“ (Prošek 1942). Podle všeho proběhl další výzkum – na tomto místě publikovaný – během července až října téhož roku (obr. 4, 5). Pracovali na něm výše uvedení badatelé – Jaroslav Petrbok (1881–1960), František Prošek (1922–1958) a Vladimír Homola (1922–2014), o dalších účastnících nevíme. Podle deníku V. Homoly byl výkop před vchodem dokončen 18. října 1942 (ve stejné době byl F. Prošek povolán k nástupu na nucené práce v Německu).

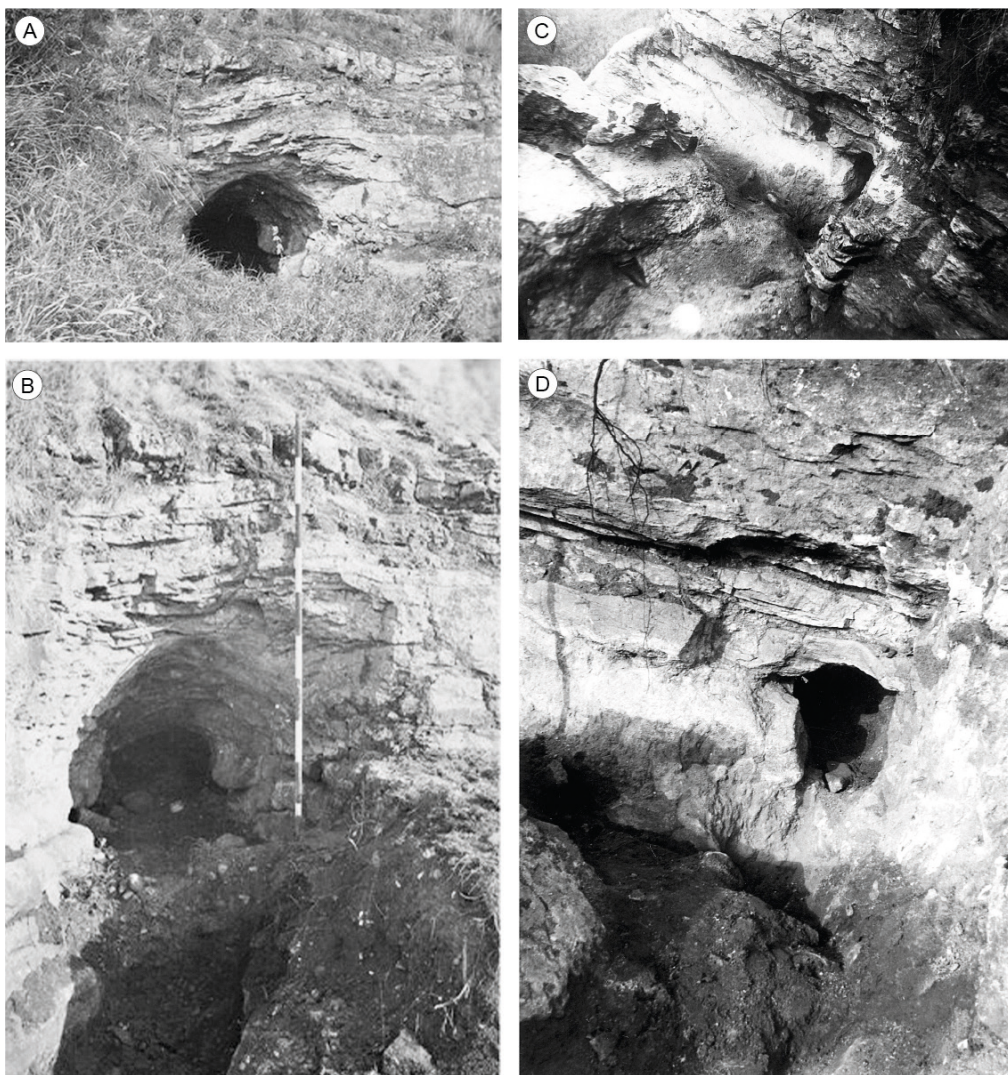
Obr. 4. Hostim, Krápníková jeskyně. J. Petrbock (vlevo) a F. Prošek při výzkumu před jeskyní. Foto neznámý autor, nejspíše 1942 (Vencel 1975).

Fig. 4. Hostim, Krápníková Cave. J. Petrbock (left) and F. Prošek excavated in front of the cave. Photo by an unknown author, likely 1942 (Vencel 1975).

Téměř celá plošina byla prozkoumána sondou o rozměrech $7 \times 3,5$ m, zhruba jedna pětina plochy umístěné směrem k jižnímu okraji byla poškozena (obr. 6; F. Prošek uváděl lámáním kamene, což se nám nejví pravděpodobným; Prošek 1961, obr. 14). Propokány byly sedimenty o mocnosti až 1,7 m (obr. 5, 6). V povrchové části ležela hnědá až hnědošedá humózní hlína obsahující

středověké a novověké nálezy, při spodní hranici s ohništěm (Sklenář, Matoušek 1994, 41) směrem dospodu tmavla, místy až k černé. Nasedala převážně na červenavou mezivrstvu, pod níž ležela světlá písčité výplň krytá původně sintrem. Níže pokračovala mocnější, snad žlutavě až rezavě hnědá jílovitá (asi sprašová?) hlína/sediment s množstvím velkých klastů, na jejíž bázi se nacházel náleznový horizont. Probíhal těsně nad úrovní zahloubených struktur, ve kterých se vyskytly další artefakty (obr. 6B). Tento sediment přecházel v tmavě žlutý s úlomky hornin, označitelný rovněž za sprašovou hlínu. Níže následovala zvětralá skála.

Terénní plán výzkumu F. Proška byl už vícekrát publikován a popsán (Prošek 1959; 1961, 72, 74; s minimální úpravou Fridrich, Sklenář 1976, Abb. 15–16; zde obr. 5). Autor výzkumu v něm vycházel z vlastní originální, vícekrát jím mírně upravené kresebné dokumentace. Na tomto místě k němu doplňujeme překresbu tří dosud nepublikovaných profilů jdoucích na různých místech od okraje plošiny ke skalní stěně (obr. 7); je na nich zřejmá stratigrafie a úklon vrstev směrem od skály k hraně i kolísání mocnosti jednotlivých vrstev spolu s nárůstem podílu kamenů směrem k bázi profilu. K zahloubenému ohništi téměř kruhového půdorysu (s průměrem 57–62 cm) měly podle autora výzkumu směřovat dva zahloubené přírodní kanálky. K dalším objektům a intencionálním strukturám mohla patřit zídka na jihozápadě zachovaná v délce 1 m a výšce 0,4 m (na obr. 5B, 6) a hlavně tři nevelké jamky až 50 cm hluboké, částečně upravené kameny (Fridrich, Sklenář 1976, Abb. 16).

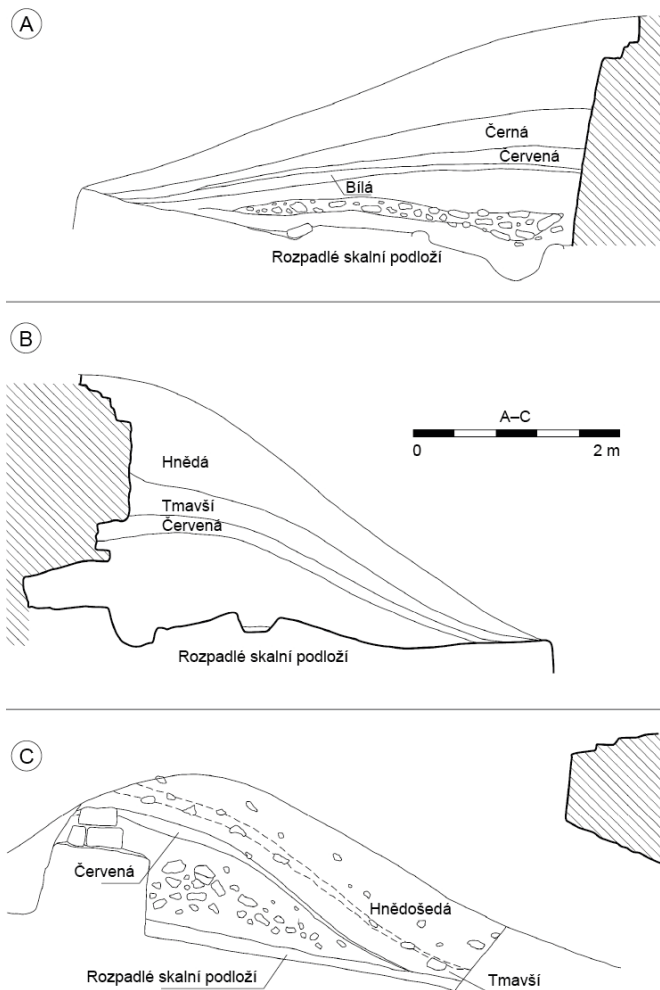
Obr. 5. Hostim, Krápníková jeskyně. A – vchod do jeskyně před výzkumem. Foto V. Homola 1941. B – vchod do jeskyně po výzkumu. Foto V. Homola 1942. C – pohled na vykopanou plošinu před jeskyní. Foto F. Prošek (?) 1942, upraveno. D – detail výkopu před jeskyní s prostorem hlavní koncentrace nálezů v prohlubni před skalním výklenkem. Foto V. Homola 1942 (Vencel 1975).

Fig. 5. Hostim, Krápníková Cave. A – cave entrance before excavation. Photo by V. Homola, 1941. B – cave entrance after excavation. Photo by V. Homola 1942. C – view of the excavated platform in front of the cave. Photo by F. Prošek (?) 1942, modified. D – detail of the excavation in front of the cave showing the area of the main concentration of finds in the depression in front of the rock niche. Photo by V. Homola 1942 (Vencel 1975).

Obr. 6. Hostim, Krápníková jeskyně. Odkrytá terénní situace s osídlením před jeskyní. Místo nálezové koncentrace s ohništěm a možnou kamennou zdílkou jižněji, s vyznačením lokalizace profilů (A, B, C). Kresba F. Prošek (Vencel 1975); úprava J. Eigner, J. Ždimera.

Fig. 6. Hostim, Krápníková Cave. Excavated terrain in front of the cave. Area of find concentration with a hearth and a possible stone wall further south, with profile locations marked by letters (A, B, C). Drawing by F. Prošek (Vencel 1975); modified by J. Eigner, J. Ždimera.

Obr. 7. Hostim, Krápníková jeskyně. Profily souvrstvím. Kresba F. Prošek, úprava J. Eigner, J. Ždimera.

Fig. 7. Hostim, Krápníková Cave. Stratigraphic sections. Drawing by F. Prošek, edited by J. Eigner, J. Ždimera.

Paleolitické nálezy se koncentrovaly v okolí ohniště na malém prostoru před drobným výklenkem/kavernou ve skalní stěně (či dalším neprůlezným vstupem do jeskynního systému; obr. 5D, 6), a to v hloubce kolem 1,7 m od tehdejšího povrchu (snížení je dobře patrné na obr. 5B). Tamtéž měla mít sídlištní vrstva se štípanou industrií mocnost 5–7 cm (Prošek 1959; Friedrich, Sklenář 1976, 46).

Poslední drobnou akci uskutečnila na lokalitě v dubnu 2022 K. Kapustka (Archeologický ústav AV ČR, Praha, v v. i.) za pomoci J. Eignera, K. Žáka a dalších (Kapustka 2022). Podnětem se staly nelegální výkopy ve vchodové části jeskyně, které zasáhly plochu o rozměrech asi 3 × 1 m. Intaktní situace začištěním zachyceny nebyly, výkop probíhal ve zjevně přemístěné hlíně s ostrohrannými kameny a říčními valouny. Nad jeskyní zčásti vyneseny sedimenty neobsahovaly při prohlédnutí žádnou kamennou industrii, pouze drobné střípky pozdně novověké keramiky a střešní krytiny, které mohly být spláchnuty i z původních polí nad jeskyní.

Ještě připomeňme, že přímo uvnitř jeskyně v Příkré chodbě (lokalizace Hejna et al. 2020) došlo v roce 1966 k objevu, který nakrátko rozvířil diskusi a vedl k drobné záchranné akci v únoru a červenci 1966 tamtéž (S. Vencel, J. Fridrich, za účasti E. Vlčka; hlášení Archiv AÚ v Praze, 1404/66; Vencel 1967). Šlo o nález částí zlomků lidské kostry, z níž se dochovaly pouze části lebky, hrudní obratel a článek prstu ruky. Příslušnost postkranálních kostí jinému jedinci ovšem nelze vyloučit. Jde o pozůstatky dospělého jedince, který zemřel nejspíše ve věku vyšším třiceti let (30–50 let?). Pohlaví nebylo možné určit, mírně převažují mužské kranialní znaky (Velemínský 2026). Radiouhlíkové datování dosud provedeno nebylo, paleolitické stáří je ale velmi nepravděpodobné (názor P. Velemínského i E. Vlčka dle P. V.). Předpokládáme, že člověk pronikl, nebo jeho tělo se do jeskyně dostalo spíše druhotně z povrchu některým z přímých, dnes sedimentem zaplněných vstupů do této části jeskyně.

4. Nálezy

Soubor celkem 86 štípaných artefaktů z lokality je uložen ve sbírce Národního muzea v Praze pod inv. č. H1-72929–73017. V tomto intervalu čísel se kromě mladopaleolitické štípané industrie nacházejí ještě další neštípané kameny v podobě tří destiček, dále pět zvířecích kostí a čtyři pseudoartefakty z křemene i buližníku. Rovněž valoun zřejmě ordovického křemence se mohl na místo dostat přirozenou cestou shora. V rámci inv. č. H1-73456–73460 jsou zapsány nálezy z vrcholného středověku získané nejspíše při stejné akci, k nimž bližší horizontální polohové údaje neznáme (Sklenář, Matoušek 1994, 41).

Je třeba poznamenat, že S. Vencl (1975) původně upozornil na možnost nekontrolovatelného pomíšení jednotlivých artefaktů ze tří předneolitických lokalit v Šanově koutu, a to jednak nerozlišováním poloh F. Proškem, a hlavně manipulací, přesuny v jeho pozůstalosti. V publikovaných údajích (hlavně Vencl 1970; 1995) se k tomu v tom smyslu nevyjádřil, přesto si problém zaslouhuje komentář. Na rozdíl od Proškových nálezů z dalších hostimských lokalit byly nálezy z Krápníkové jeskyně předány, resp. prodány jím už v roce 1949 do Národního muzea, kde byly zapsány (bez uvedení počtu kusů) pod přírůstkovým číslem 16/1949 s přípisem „Šanův Kout u Hostim, vchod do jeskyně“, označeny v inventurní knize však pouze jako „Šanův kout“ (k tomu také Friedrich, Sklenář 1976, 47), v pozdější muzejní evidenci vedeny jako „Hostim, Krápníková jeskyně“. Naproti tomu nálezy z Hostimi 1 uložené v Národním muzeu (NM) pod inv. č. H1-72292–72323 a H1-72325–72326 pocházejí ze sběrů J. Petrbocka a označovány byly jím preferovaným názvem „Šanův kout, V dolíku“ (nálezy F. Proška v téže poloze zůstávaly v jeho pozůstalosti v Archeologickém ústavu AV ČR v Praze – např. Vencl 1995, 32).

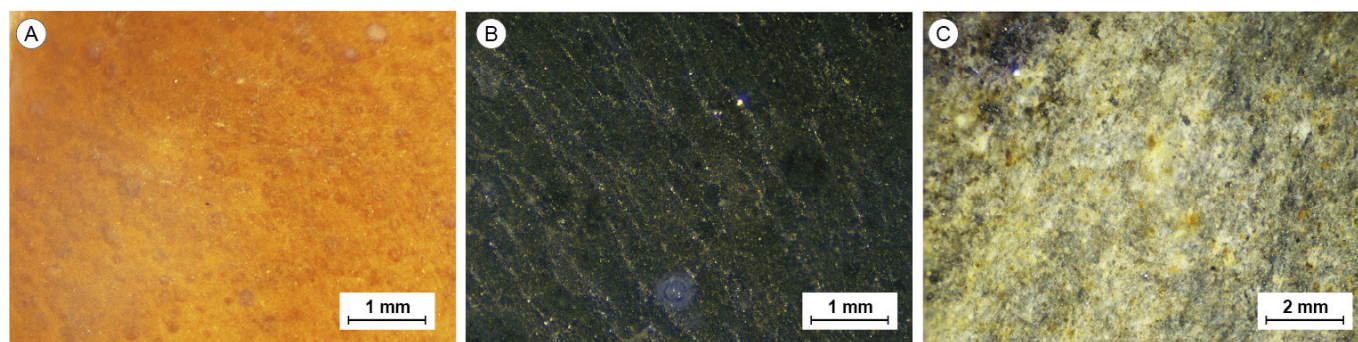
Domníváme se, že eventualita pomíchání se štípanou industrií z jiných lokalit v Šanově koutu není na místě (původ od jeskyně dokládá i zlomek stalaktitu, inv. č. H1-73008), a to i pro poněkud odlišný charakter obou souborů. Zásadní je jak uvedený zápis v přírůstkové knize, tak hlavně Proškův stručný, stále přejímaný popis v publikaci o Krápníkové jeskyni (Prošek 1959, 245), odkud uvádí přibližně 80 artefaktů, mezi nimi mj. „čtyři škrabadla, jádrové škrabadlo, dvě hranová rydla, 3 čepelky otupeného boku...“ (další stručné informace z pohledu surovin uvedl i Prošek 1947, 139). Tomu odpovídá surovinová, a hlavně tvarová struktura zde popisovaného souboru. Rozdíl v celkovém počtu artefaktů (6 kusů) vysvětlit nelze, snad plyne z předběžného charakteru původní zprávy, případně aktuálního započtení křemenných a kvarcitových/křemencových položek. Kolekce štípané industrie byla vyhodnocena (tab. 1) souhrnně už proto, že k jednotlivým nálezům postrádáme propojení s plánem, na němž se označení čtverečných metrů několikrát měnilo a přepisovalo (občasné značky na artefaktech se nedaří spolehlivě propojit s dokumentací).

Kolekce (tab. 1) sestává surovinově z celkem osmi materiálů, poněkud více silicitů (94,2 %), jen ojediněle minerálů SiO₂, klasických sedimentů a metamorfitů. Převládá silicit glacienních sedimentů (dále SGS), z poloviny nepatinovaný, jinak patinovaný v odstínech od nevýrazného nádechu po málo zastoupenou mléčně bílou. Přinesen byl ze severního směru a vzdálenosti min. 100 km. Početně je na druhém místě radiolariový rohovec typu Český kras (8 ks, 9,3 %, ve smyslu Přichystal 2009, 55–56) pocházející ze stejnojmenné oblasti, do vzdálenosti nejvýše cca 20 km. Ostatní suroviny mají jen stopové zastoupení. S nejistotou určený rohovec a silicifikovaná tmavá hornina mohou

Kategorie	Počet	%	Surovina										Přepálení	Opotřebení	
			SGS	Radiolarit	Rohovec typu Český kras	Silicifikovaná břidlice	Rohovec	Silicit	Křemen	Křemeneček	Kvarcit	Jaspisoid			Neurčeno
Úštěp	35	40,7	27	2	2				1	1	1		1	1	
Čepel	33	38,4	27		4				1		1			2	2
Retušovaný kus	3	3,5	3												
Nástroj	9	10,5	7	1	1										1
Jádro	1	1,2				1									
Odpad (úloemek, odštěpek)	5	5,8	2	1			1					1			
Počet	86		66	4	7	1	1	1	1	2	1	1	1	3	3
%			76,7	4,6	8,1	1,2	1,2	1,2	1,2	2,3	1,2	1,2	1,2	3,5	3,5

Tab. 1. Hostim, Krápníková jeskyně. Základní údaje k souboru štípané industrie.

Tab. 1. Hostim, Krápníková Cave. Basic data of the chipped stone industry.

Obr. 8. Hostim, Krápníková jeskyně. Suroviny štípané industrie ve vodní imerzi pod binokulárním mikroskopem. A – jurský radiolarit typu Szentgál (?); B – silicifikovaná břidlice s radiolariemi typu Kieselschiefer; C – silicifikovaná jemnozrná břidlicová hornina. Foto T. Janek.

Fig. 8. Hostim, Krápníková Cave. Raw materials of the chipped stone industry in water immersion, photo under a binocular microscope. A – Jurassic radiolarite of the Szentgál type (?); B – silicified slate with radiolarians of the Kieselschiefer type; C – silicified fine-sedimentary rock. Photo by T. Janek.

mít podobný či též původ, případně determinaci jako rohovec typu Český kras, určení ale komplikuje atypičnost a malá velikost artefaktů. Daleké importy dále představují paleozoická silicifikovaná břidlice s radiolariemi i jurský radiolarit. V prvním případě bychom jeho zdroj hledali nejspíš v severozápadním sousedství Čech, kde mohl být sebrán společně s pazourky v glacienních sedimentech (v Německu se označuje termínem Kieselschiefer; obr. 8B), ve druhém může jít o kombinaci dvou typů. Červený a zelenohnědě zbarvený jurský radiolarit pochází z Podunají či západního okraje Slovenska, zato skořicově hnědý až masově červenohnědý (Munsell 10R 4/6 – 5YR 4/4) radiolarit připomíná typ Szentgál (ze severního okolí Balatonu, vzdálenost 410 km; obr. 8A). Jedním kusem je zastoupen silicifikovaný jemnozrný klastický sediment – asi břidlice (obr. 8C), v jejíž hmotě se střídají světlejší a tmavší vrstvy. Tyto mají v Českém krasu vícero zdrojů (a to i v blízkosti lokality), kde se jejich kvalita a štípatelnost značně liší i v rámci jednoho výchozu. Křemenný valoun, šedý kvarcit, případně cukrovitý červenavý křemenec pocházejí z regionu – Českého krasu, resp. říčních štěrků Berounky na jejím středočeském úseku, možná přímo z okolí lokality. Jaspisoid s ohlazeným povrchem mohl mít původ ve štěrcích Labe, resp. Jizery či severněji položených oblastí, jinými možnostmi jsou geograficky bližší strašické vulkanické pásmo nebo naopak vzdálené horní Poohří. Přepáleny byly tři artefakty.

Pazourková surovina byla přinesena na místo již v připravené formě, neboť dekortikační úštěpy a jiné produkty s kůrou chybí. Schází však i větší množství odštěpů a výrobního odpadu z lokálních surovin. Z jedné z nich, konkrétně silurské břidlice, pochází jediné jádro (obr. 9: 8) představující metricky největší artefakt celé kolekce. Dochovala se na něm preparační hřebenová úprava, pravděpodobně po neplánovaném podélném odštípnutí bylo jádro otočeno tak, aby z užší hrany šlo získat alespoň trochu pravidelné, byť kratší čepelky (takže připomíná vysoké škrabadlo). Zbytky upravených hran na čtyřech nekompletních čepelích patří alespoň zčásti primární hřebenové preparaci jader (obr. 9: 2, 3). Jindy to nelze bezpečně rozhodnout, neboť může jít o jiné úpravy během exploatace jádra či úpravy boků (obr. 9: 4; 10: 11). S výrobou rydel by mohla souviset jedna drobná pazourková čepelka (17 × 4 × 3 mm).

Čepelová produkce probíhala soudě dle negativů na čepelích spíše z jednodostavových (ovšem nenalezených) jader. U některých nástrojů na dlouhých čepelích přirozeně netušíme, zdali nebyly na místo už přineseny. Na dvou čepelích (šířka 12 a 17 mm) se objevují náznaky patek *en éperon* (obr. 9: 5, 6) implikující úpravu hrany podstavy a těžní plochy pro odražení organickým otloukačem. Nejde ale o typické příklady, možná i proto, že v jednom případě se čepel neodštípla v zamýšlené (užší) šířce (obr. 9: 6).

Typologickému spektru dominují se čtyřmi kusy spíše tenké čepelky s jemnou až strmou otupující laterální retuší, šířky 5–8 mm (obr. 10: 1–4). Retuš někdy přechází až v otupený bok (obr. 10: 1), jednou naopak v šikmou úpravu (obr. 10: 4). Početně následují škrabadla a rydla. Škrabadla byla vyrobena na velké čepeli s upravenou hranou ze SGS (obr. 10: 11) a na kratší čepeli z téže suroviny (obr. 10: 10). Rydla jsou hranová (obr. 10: 7, 8), u nichž byl veden úder na laterálně upravenou hranu, a rydla tak mají hrotitou podobu. Zároveň představují jediné nástroje, pro které nebyl využit eratický silicit, nýbrž rohovec typu Český kras (obr. 10: 7) a paleozoická břidlice s radiolariemi (obr. 10: 8). Dále se vyskytl boční vrták na čepeli strmě příčné retušované (obr. 10: 9), na dvou čepelích vidíme náběh retuše na tupý zobec („bec“, obr. 10: 5, 6). Kromě uvedených případů se na jediném kusu – semikortikálním úštěpu ze SGS – objevila nesouvislá jemná laterální retuš.

Průměrná váha artefaktu je 3,1 g, pro samotné odštěpy (retušované i neretušované čepelky a úštěpy, při zahrnutí odštěpků kratších 10 mm) činí 2,4 g. Celkem osm kompletních čepelí má délku mezi 10 až 78 mm (průměr 28 mm, medián 22 mm), délka 25 celých úštěpů se pohybuje v intervalu 10 až 41 mm (průměr 22, medián 19). Přítomnost drobných artefaktů ukazuje na pečlivost výzkumu, skládky se ale provést nepodařilo.

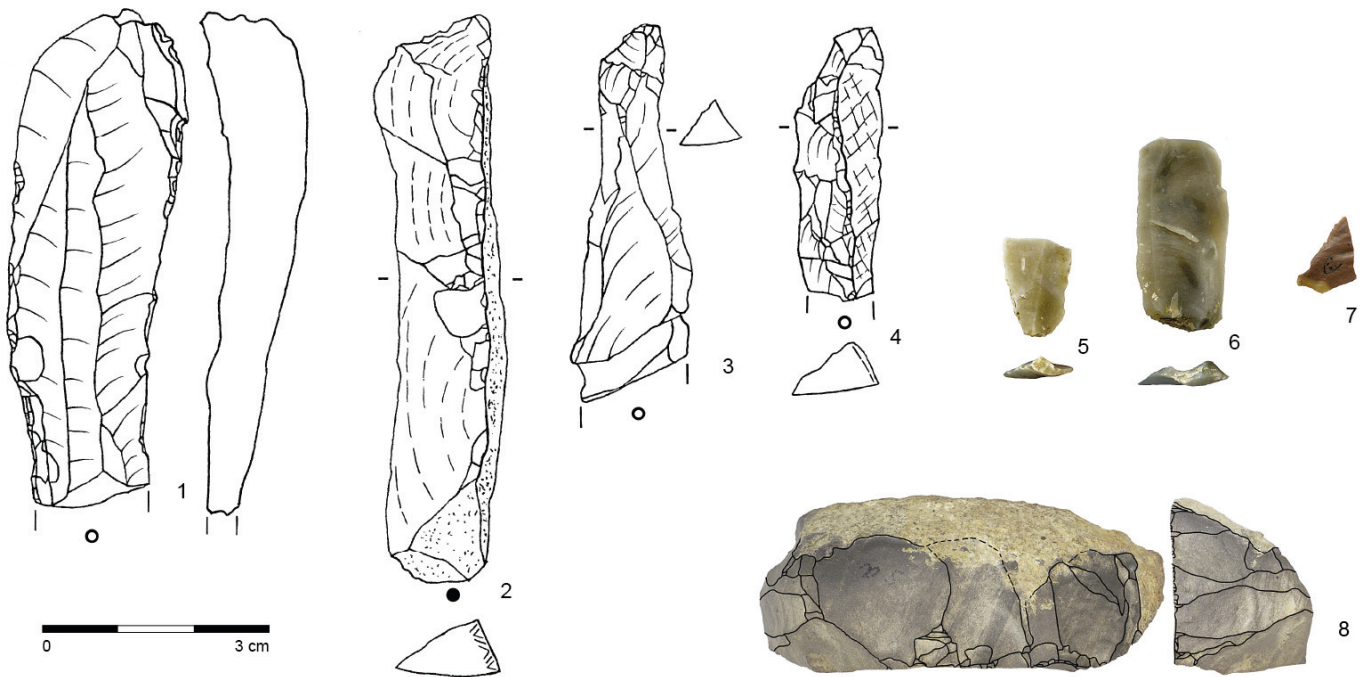
Popis vybraných nálezů:

1. čepelkovo-úštěpkové jádro se změněnou orientací využívající pro podstavu rovné plochy velkého úštěpu či úlomku. Delší úderová plocha připomínající i hřebenovou úpravu jádra vystřídaná těžbou kratších, pravidelnějších odštěpů z užší hrany; jemnozrná silicifikovaná klastická hornina nejspíše silurského stáří, 82 × 35 × 26 mm (obr. 9: 8)
2. proximální zlomek tenké mikročepelky s jemnou pravolaterální retuší; částečně bělavě patinovaný SGS, 14 × 6 × 2 mm (obr. 10: 2)
3. podélně zlomená čepel s částečnou levolaterální šikmou retuší; nepatinovaný SGS, 27 × 7 × 3 mm (obr. 10: 4)
4. proximálně odlomená rovná čepel s částečnou pravolaterální jemnou strmou retuší až otupeným bokem; SGS s nádechem patiny, 33 × 7 × 3 mm (obr. 10: 1)
5. drobná hrotitá mikročepel s částečnou jemnou strmou pravolaterální retuší, patka plochá, úprava dorzální redukcí; SGS s nádechem patiny, 20 × 5 × 2 mm (obr. 10: 3)
6. škrabadlo na dlouhé čepeli s částečně upraveným hřebenem; SGS s množstvím mikrofosilií, 108 × 21 × 9 mm (obr. 10: 11)
7. škrabadlo na čepelce s upravenou patkou; SGS s nádechem patiny, 39 × 15 × 5 mm (obr. 10: 10)
8. hranové rydlo na čepeli s laterální kůrou, upravena šikmou strmou retuší; rohovec typu Český kras, 40 × 15 × 7 mm (obr. 10: 7)
9. hranové rydlo na bilaterálně strmé a jemně retušované čepeli, špička odlomena, lomená patka; silicifikovaná břidlice s radiolariemi (Kieselschiefer), 40 × 14 × 4 mm (obr. 10: 8)
10. boční vrták na šikmé příčné strmé retuši vytvořený na místně bilaterálně retušované čepeli; SGS s nádechem patiny, 52 × 23 × 8 mm (obr. 10: 9).

Soubor drobných zvířecích kostí tvoří jen pět kusů, dle určení R. Kyselého šlo upřesnit jen fragment metapodia koně (spíše metatarsus nežli metakarpální kost?), o rozměrech 57 × 42 × 26 mm. Za součást nálezového spektra lze považovat i dva až tři manuporty v podobě fragmentů destiček z vápnité břidlice (oba kusy jsou slepitelné) a blíže neurčeného zvětralého vulkanitu (?), o síle 6–8 mm.

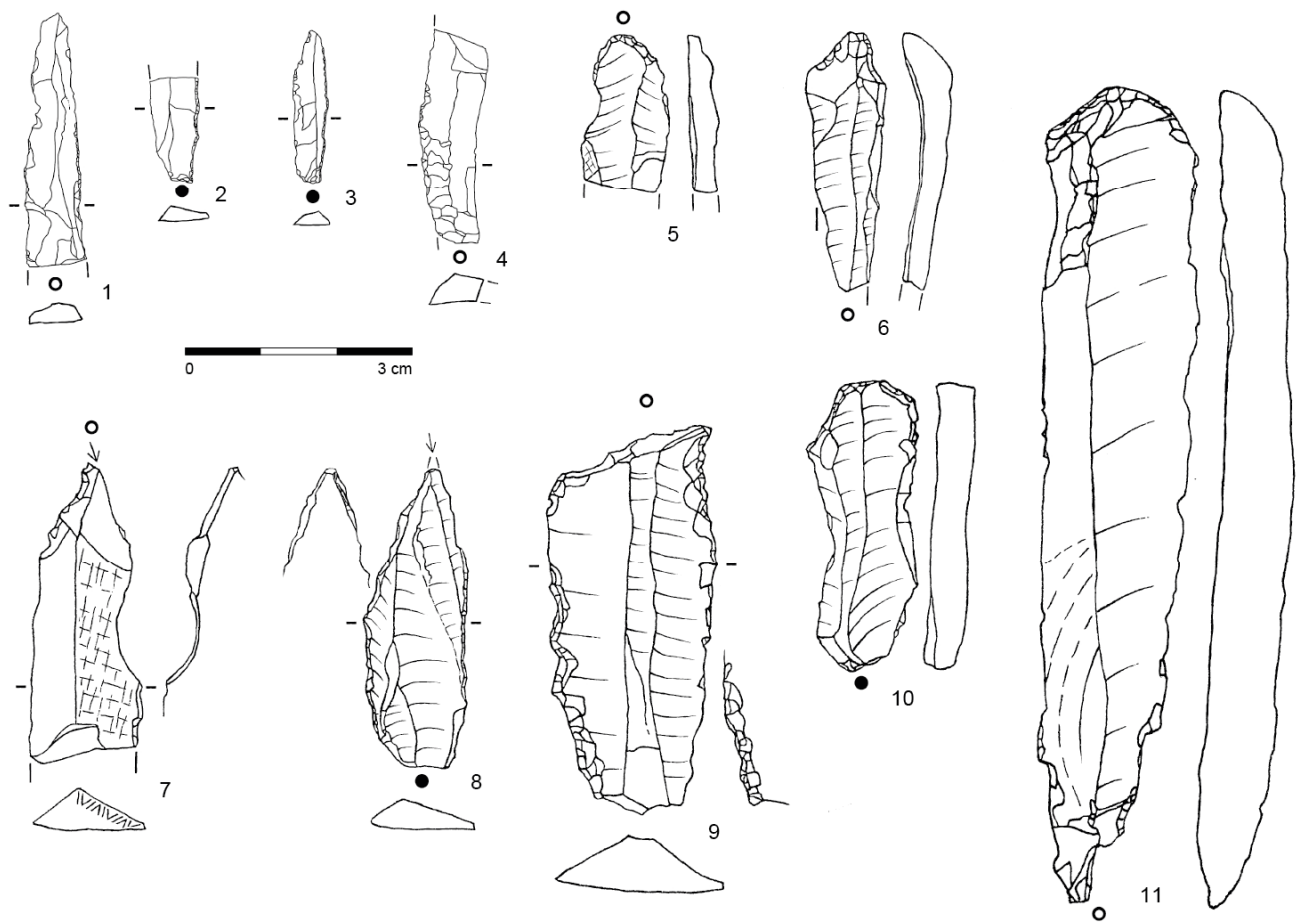
5. Diskuse

Paleolitické osídlení Krápníkové jeskyně kladl F. Prošek do gravettien (Prošek, Ložek 1954, 54; Prošek 1959). Za nejspíše magdalénské je označil S. Vencl (1966, 27) a tato klasifikace se udržuje dosud (např. Vencl 1995, 230–231; Verpoorte, Šída 2009, 327; Svoboda a kol. 2025, 432–433). Datování do magdalénienu odpovídají stratigrafická situace a technotypologická struktura štípaných artefaktů, spolu s výskytem kostí koně a kamenných destiček. Tuto kulturní klasifikaci preferujeme, přestože mezi štípanými artefakty absentují některé typologické magdalénské prvky (např. rydla typu Lacan, vícenásobné vrtáky). To lze snad přičíst na vrub nepočetnosti kolekce. Pro zařazení k magdalénienu vypovídají artefakty zdaleka nejpravděpodobněji (spektrum nástrojů včetně laterálně otupených čepelí – jakkoli ty nejsou chronologicky specifické, navíc scházejí obdelníčky), možná i výskyt patek

Obr. 9. Hostim, Krápníková jeskyně. Štípaná industrie: vybrané surovinové a technologické prvky industrie. 1 – opotřebovaná čepel; 2–4 – čepele s úpravou hran; 5, 6: čepele s patkou *en éperon* (?); 7 – úštěpek z radiolaritu typu Szentgál; 8 – jádro ze silicifikované břidlice. Kresba a foto J. Eigner, J. Souček.

Fig. 9. Hostim, Krápníková Cave. Chipped stone industry: Selected raw materials and technological features. 1 – blade with use-wear traces; 2–4 – lateral retouched blades; 5, 6 – blades with an *en éperon* butt (?); 7 – small flake from Szentgál-type radiolarite; 8 – core from silicified sedimentary rock. Drawing and photo by J. Eigner, J. Souček.

Obr. 10. Hostim, Krápníková jeskyně. Štípaná industrie: nástroje a retušované artefakty. 1–4 – laterálně retušované a otupené čepelky; 5, 6 – čepelky s hrotitou tupou retuší; 7, 8 – rydla; 9 – vrták; 10, 11 – škrabadla. Kresba J. Eigner.

Fig. 10. Hostim, Krápníková Cave. Chipped stone industry: Tools and other retouched artefacts. 1–4 – laterally retouched and backed blades; 5, 6 – blades with rounded retouch on the edge; 7, 8 – burins; 9 – borer; 10, 11 – end scrapers. Drawing by J. Eigner.

typu *en éperon* (blíže k problematice v kontextu našeho území Nerudová 2021 s lit.), nehledě k topografické situaci a blízkosti lokality Hostim 1. Výskyt kostí koní a kamenných destiček nemá v mladém paleolitu střední Evropy úzké chronologické vymezení, ale magdalénské stáří osídlení spíše podporuje (mj. koně byli nejpočetnější na vedlejší lokalitě 1, Fejfar 1995, odkud známe rovněž stovky přinesených kamenných desek a destiček se stopami i beze stop využití).

Surovinové spektrum se podobá dalším magdalénským lokalitám v Českém krasu (Hostim 1: Vencl 1995, Tmaň – Děravá jeskyně: souhrnně nepublikováno, malá část Šída 2007), ale třeba od lokality 1 se procentuálně odlišuje. Glacigenního silicitu je méně (76,7 % oproti 99,2 % na lokalitě 1), zato jiných dálkových importů (radiolaritů) vyšší podíl (4,6 % vůči 0,1 % na lokalitě 1). Spíše to odráží ne tak intenzivní produkci artefaktů na místě. Druhou nejhojnější surovinou jsou kvalitou variabilní radiolariové rohovce typu Český kras lokálního původu (8,1 %, na lokalitě 1 jen 0,1 %). Pozoruhodný je různý směr šíření radiolaritů, z nichž by zvláště maďarský radiolarit typu Szentgál představoval v českém magdalénienu raritu (daleké šíření v této kultuře dosvědčuje např. výskyt v Hošťálkovicích u Ostravy: Nerudová et al. 2023, 66, či v jeskyních Moravského krasu – Balcarka: Nerudová a kol. 2023, 69, det. A. Přichystal, a Ochozská jeskyně: Přichystal 2002, 227–228, byť v druhém případě autor nevyklučoval možnost mladší intruze).

Dříve provedené radiouhlíkové datování dvou zvířecích kostí iniciované P. Šídou poskytlo nereálné, příliš mladé výsledky (9065±50 a 2730±35 uncal BP) ovlivněné nízkým množstvím uhlíku (Verpoorte, Šída 2009, 329, Tab. 1). Nové datování téhož materiálu zadané (2025) v CRL Praha se nezdařilo pro malou velikost dodaného vzorku.

Osídlení podobného a o málo většího rozsahu před jeskyněmi a v nich se ve středoevropském magdalénienu počítají na tucty. Polohou vysoko nad řekou a malými rozměry nachází Krápníková jeskyně analogie na některých lokalitách na Moravě (v Moravském krasu spíše nad drobnými toky, např. jeskyně Adlerova či Hadí; souhrnně Svoboda a kol. 2002 s lit.) či Bavorsku (např. Tunnelhöhle u Sinzingu; Steguweit, Händel 2010). Otázkou existence přístřešku, který by se v daném prostoru nabízel, tak jak jej podle možného intencionálního seskupení kamenů navrhoval F. Prošek (Prošek 1961, obr. 14; Sklenář 1977, 89), ponecháváme otevřenou a sotva prokazatelnou. Přítomnost menšího ohniště ve sníženině je doložena spolehlivě (obr. 6). Určeními uhlíků z něj nedisponujeme a intencionalitu dvou přírodních kanálků k němu vedoucích je obtížné v nerovném terénu verifikovat.

Soubor štípané industrie z prostoru před Krápníkovou jeskyní patří k nepřilíh početným. Představuje-li výsledek jednorázového, či opakovaného osídlení ale nelze rozhodnout. Současné studie na dané téma (pro mladý paleolit např. Bicho, Cascallheira 2021) zapojují řadu parametrických údajů a vypovídají proti zjednodušenému označování lokalit s vysokým počtem retušovaných artefaktů v malém souboru za specializované, krátkodobé osídlení. Skutečně velkých souborů artefaktů nepochází z českého magdalénienu mnoho, a to z jeskyní i otevřených lokalit (z alespoň částečně publikovaných Hostim – Šanův kout 1, Vencl 1995: 17255 kusů, Putim – Pikarna; Vencl 2004 s lit.: 3851 kusů jen v prostoru odkryvu M. Mazálka, Tmaň – Děravá jeskyně; Prošek 1952; Šída 2007: kolem 1800 kusů). Budoucí pokrok v poznání magdalénienu Čech spočívá hlavně v detailní víceborové analýze různých typů lokalit a jejich komparaci vedoucí rovněž k zpřesnění chronologie (revizi by si zasloužil pojem epimagdalénien).

6. Závěr

V případě Krápníkové jeskyně nedaleko Berouna známe jen mladopaleolitické osídlení těsně před vchodem do jeskyně, která nebyla podle stávajících znalostí obývána, zřejmě pro její nevhovující rozměry a přístupnost. Přímý vztah k mnohem bohatší a informačně významnější lokalitě 1 (pod širým nebem, v Šanově koutu) by mohly přímo prokázat jen skládky artefaktů mezi oběma místy. Štípaná industrie se ovšem vzájemně mírně liší, hlavně větší surovinovou pestrostí v Krápníkové jeskyni. Zvláště výskyt různých typů radiolaritů je překvapivý. Datování do magdalénienu se jeví nejpravděpodobnějším (využití suroviny, technologické i typologické prvky štípané industrie, stratigrafická pozice), byť jej radiouhlíkové datování nepotvrdilo. Ačkoli jsou v Českém krasu osídlení, resp. stopy různých aktivit postmezolitických kultur ještě hojnější nežli v paleolitu, Krápníková jeskyně se podle všeho vzhledem k malým rozměrům vstupní chodby vyhnuly (Sklenář, Matoušek 1994, 41).

S ohledem na nečetnost nálezů lze předpokládat nanejvýš opakované kratší pobyty malých skupin lovců („task site“) na malém prostoru před jeskyní, k jehož výhodám patřil vynikající výhled do údolí řeky a ochrana před větrem oproti pláni nad ní. Těchto předností ostatně využilo i vedlejší, rozsáhlejší magdalénské sídliště. Soudobé osídlení Českého krasu si nadále zasluhuje pozornost kvůli prohloubení poznání jeho chronologie i prstorových vazeb; nesporně by přispěla dosud chybějící analýza větší části nálezů z Děravé jeskyně na Kotýzu (např. Prošek 1952; Svoboda a kol. 2025, 433).

CRedit authorship contribution statement

Jan Eigner: Writing – original draft, Documentation.

Antonín Přichystal: Writing – review & editing, Raw material determination.

Karel Žák: Writing – review & editing.

Poděkování

Materiály k lokalitě poskytl doc. S. Vencl (†) (originály dokumentace byly po sepsání této práce odevzdány do archivu Archeologického ústavu AV ČR, Praha, v. v. i.). Za další informace děkujeme M.A. A. Adaileh, dr. K. Kapustce (která navíc zajistila digitalizaci dokumentace), dr. R. Kyselému, doc. Z. Nerudové, dr. P. Velemínskému; za technickou pomoc Mgr. T. Jankovi, Mgr. J. Součkovi a J. Ždimerovi, za svolení k publikaci fotografie České geologické služby.

Předložená práce vznikla za finanční podpory Ministerstva kultury v rámci institucionálního financování dlouhodobého koncepčního rozvoje výzkumné organizace Národní muzeum (DKRVO 2024–2028/17.I.c, 00023272). Práce A. Přichystala byla podpořena institucionálním projektem PŘF MU v Brně č. 2222/315010.

Poznámky

- 1 Třetí lokalita v Šanově koutu – Hostim 3 – se nachází 150 m východoseverovýchodně od Krápníkové jeskyně, za bezvodým údolím, v mělkém sedle za sousedícím skalním masivem (Vencl 1970, 643–647; 1995, Fig. 1).
- 2 Za možnost uveřejnění této informace děkujeme K. Kapustce (Archeologický ústav AV ČR Praha, v. v. i.).
- 3 Šanův kout (Hostim 1) byl opakovaně prosbíráván hlavně díky tehdy ještě existujícímu políčku na terasovaném svahu, a to J. Petrbohem, F. Proškem či paleontologem M. Šnajdrem (1930–1989; jeho sbírka není dostupná).
- 4 Na obtížnosti rozlišování tmavých silicifikovaných hornin se v Českém krasu podílí jejich značná variabilita a další problémy (předběžně Žák et al. 2025).

- 5 V podobné kombinaci se stejná surovina – dokonce v jediném kusu a na lokalitě výjimečném hrotu – objevila v epigravettských Stadicích (Oliva, Vencl 2021, 19, obr. 17: 8, určil A. Přichystal).
- 6 Vzhledově stejné, šedé až šedomodravé kvarcity známe jako surovinu středopaleolitické industrie např. z Hlásné a Zadní Třebaně na dolní Berounce (nepublikováno).
- 7 Kus odpovídá Proškovu „jádrovému škrabadlu“ (cf. Prošek 1959, 245), podobně na tomto místě uvažované zobce zařadil Prošek nejspíš mezi škrabadla.

Literatura

- Bicho, N., Cascallheira, J. 2021:** Use of Lithic Assemblages for the Definition of Short-Term Occupations in Hunter-Gatherer Prehistory. In: J. Cascallheira, A. Picin (eds.): *Short-Term Occupations in Paleolithic Archaeology. Definition and Interpretation*. Springer Nature, 19–38.
- ČÚZK:** Geoprohlížeč. In: *Geoportál ČÚZK* [online]. © ČÚZK. [Cit. 2026-20-02]. Dostupné z: <https://ags.cuzk.gov.cz/geoprohlizec/>.
- Eigner, J., Prekop, F., Starcová, M., Žák, K. 2022:** Sto let od narození archeologa Františka Proška (* 20. 9. 1922 – † 26. 7. 1958). *Český kras* XLVIII, 42–50.
- Fejfar, O. 1995:** Faunal Remains. In: S. Vencl: *Hostim. Magdalenian in Bohemia*. Památky archeologické. Supplementum 4. Prague: Institute of Archaeology, 180–182, 184–185.
- Fotoarchiv ČGS:** Hylský, R. 1949: Tetín. ID 10195. In: *Fotoarchiv České geologické služby* [online databáze]. Praha: Česká geologická služba [cit. 2026-03-10]. Zpřístupněno pod licencí CC BY-NC-ND 4.0. Dostupné z: <https://fotoarchiv.geology.cz/cz/search/?fulltext=10195>.
- Fridrich, J., Sklenář, K. 1976:** *Die paläolithische und mesolithische Höhlenbesiedlung des Böhmisches Karstes*. Fontes Archaeologici Pragenses 16. Prague: Museum Nationale Prague.
- Hejna, M., Jakovenko, M., Žák, K. 2020:** Nová mapa Krápníkové jeskyně v Šanově Koutě u Berouna a stručný přehled historie mapování a výzkumu jeskyně. *Český kras* 46, 37–44.
- Homola, V. 1943:** Jeskyně zvaná „Krápníková“ na Šanovém koutě u Berouna. *Příroda* XXXVI(1), 19–23.
- Kapustka, K. 2022:** *Nálezová zpráva k archeologické akci Dokumentace poškození v Krápníkové jeskyni v Šanově koutě (k.ú. Hostim), 2022* [online]. Rkp. nálezové zprávy, č. j. C-TX-202200499 [cit. 2026-05-13]. DOI: 10.60585/C-TX-202200499. Dostupné z: Digitální archiv Archeologické mapy České republiky <https://doi.org/10.60585/C-TX-202200499>.
- Kapustka, K., Košťová, N., Kovačiková, L., Zazvonilová, E., Floriánová, S. 2023:** The Magdalenian site of Hostim, Czech Republic, Central Europe. New insights into the old Record: Seasonality within the Bohemian Magdalenian. *Journal of Archaeological Science: Reports* 51, 104117. DOI: 10.1016/j.jasrep.2023.104117. Dostupné také z: <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S2352409X23002924>.
- Nerudová, Z. 2021:** Can we identify any fossile directeur in the Epigravettian? In: A. Nemergut et al. (eds.): *Fossile directeur. Multiple perspectives on lithic studies in Central and Eastern Europe*. Študijné zvesti Archeologického ústavu SAV. Supplementum 2. Nitra: Archeologický ústav SAV, 163–174. DOI: <https://doi.org/10.31577/szausav.2021.suppl.2.11>. Dostupné také z: https://www.sav.sk/journals/uploads/1220204211_Nerudova.pdf.
- Nerudová, Z., Neruda, P. 2010:** Technologický a typologický rozbor kamenné štípané industrie z jeskyně Balcarky. In: Z. Nerudová (ed.): *Jeskyně Balcarka v Moravském krasu. Interdisciplinární studie*. Anthropos. Studies in Anthropology, Palaeoethnology, Palaeontology and Quaternary Geology 31, N. S. 23. Brno: Moravské zemské muzeum, 67–82.
- Nerudová, Z., Neruda, P., Lisá, L., Vaněček, Z., Doláková, N., Přichystal, A., Pyžewicz, K., Moskal, P., Goszlar, T., Světlík, I. 2023:** Hoštálkovic II – Hladový vrch (Ostrava, Czech Republic) – New Results of the Archaeological Excavation (the Magdalenian Horizon). *Hugo Obermeier Gessellschaft, 64th Annual Meeting in Aarhus, April 11th – April 15th 2023*. Aarhus: Aarhus University, Moesgaard Museum, 66–67.
- Oliva, M., Vencl, S. 2021:** Pozdněglaciální osídlení u Stadic v severozápadních Čechách. *Památky archeologické* CXII, 5–70. DOI: <https://doi.org/10.35686/PA2021.1>. Dostupné také z: <https://www.arup.cas.cz/knihovna/publikace-on-line/pamatky-archeologicke/pa2021-1/>.
- Prošek, F. 1942:** *Nová paleolitická stanice na „Šanovém koutě“ u Berouna*. Rkp. nedokončeného článku. Uloženo Archiv Archeologického ústavu AV ČR, Praha, v. v. i.
- Prošek, F. 1947:** Paleolitické osídlení Čech ve světle novějších výzkumů. *Časopis Národního musea, řada věd společenských* CXVI(2), 129–141.
- Prošek, F. 1952:** Výzkum Děravé jeskyně na Kotýzu u Koněprus. *Archeologické rozhledy* IV(2), 97–100, 113, 182, 187. Dostupné také z: <https://lurl.cz/9elRm>.
- Prošek, F. 1959:** Nový tip paleolitičeského očaga iz stojanki Šanov-kout II u s. Gostim. *Sovetskaja archeologija* 1959(1), 243–245.
- Prošek, F. 1961:** Mladopaleolitická obydlení v Československu. *Památky archeologické* LII(1), 57–75. Dostupné také z: <https://lurl.cz/1elRy>.
- Prošek, F., Ložek, V. 1954:** Stratigrafické otázky československého paleolitu. *Památky archeologické* ILV(1), 35–74. Dostupné také z: <https://lurl.cz/tuOOh>.
- Přichystal, A. 2002:** Výzkum surovin štípaných artefaktů magdalénského osídlení z Ochozské jeskyně. In: J. Svoboda (ed.): *Prehistorické jeskyně. Katalogy, dokumenty, studie*. Dolnověstonické studie 7. Brno: Archeologický ústav AV ČR, Brno, 226–228. Dostupné také z: https://arub.cz/wp-content/uploads/2020/11/Prehistoricke_jeskyne.pdf.
- Přichystal, A. 2009:** *Kamenné suroviny v pravěku východní části střední Evropy*. Brno: Masarykova univerzita.
- Seydl, J. A. 1828:** *Kronika královského města Berouna. Kronika čili úplné a obšírné popsání všech památností královského krajského města Berouna, sepsána Josefem Antonínem Seydlem, děkanem tohotéž královského města 1828*. M. Garkisch, M. Tošnerová (eds.). Beroun: Státní oblastní archiv v Praze – Státní okresní archiv Beroun 2003.
- Sklenář, K. 1977:** *Nejstarší lidská obydlení v Československu*. Průvodce pravěkem 3. Inventáře a nálezové zprávy Národního muzea v Praze. Řada A; svazek 1. Praha: Národní muzeum.
- Sklenář, K., Matoušek, V. 1994:** *Die Höhlenbesiedlung des Böhmisches Karstes vom Neolithikum bis zum Mittelalter*. Fontes Archaeologici Pragenses 20. Prague: Museum Nationale Prague.
- Steguweit, L., Händel, M. 2010:** Ein jungpaläolithischer Fundkomplex aus der Tunnehöhle bei Sinzig. In: E. J. Greipl, C. S. Sommer (eds.): *Das Archäologische Jahr in Bayern 2009*. Stuttgart: Theiss, 11–13.
- Svoboda, J. 2000:** The Eastern Magdalenian: Hunters, Landscapes, and Caves. In: G. L. Peterkin, H. A. Price (eds.): *Regional Approaches to Adaptation in Late Pleistocene Western Europe*. BAR International Series 896. Oxford: Archaeopress, 179–189.
- Svoboda, J. (ed.) 2002:** *Prehistorické jeskyně. Katalogy, dokumenty, studie*. Dolnověstonické studie 7. Brno: Archeologický ústav AV ČR, Brno. Dostupné také z: https://arub.cz/wp-content/uploads/2020/11/Prehistoricke_jeskyne.pdf.
- Svoboda, J., Horáček, I., Horáčková, J., Hošek, J., Juříčková, L., Macholán, M., Pokorný, P., Schafstall, N. B., Vondrák, D. 2025:** *Paleolit českých zemí. Proměny přírody, lidí a kultur*. Praha: Academia.

- Šída, P. 2007: Kamenná industrie získaná J. Petrbokem v Děravé jeskyni (k. ú. Tmaň). *Archeologie ve středních Čechách* 11(1), 9–18. Dostupné také z: <https://lurl.cz/7elaJ>.
- Velemínský, P. 2026: *Hostim, Šanův kout, Krápníková jeskyně. Výzkum S. Vencl 1966*. Rkp. antropologické zprávy. Uloženo: Archiv Oddělení antropologie Národního muzea.
- Vencl, S. 1966: La station magdalénienne de Hostim près de Beroun (Bohême). In: J. Filip (éd.): *Investigations archéologiques en Tchécoslovaquie*. Prague: Academia, 26–27.
- Vencl, S. 1967: Hostim, okr. Beroun. *Bulletin záchranného oddělení* 4, 1966, 11.
- Vencl, S. 1970: Mesolitické osídlení Českého krasu. *Archeologické rozhledy* XXII(6), 643–657, 739. Dostupné také z: <https://lurl.cz/eeHMN>.
- Vencl, S. 1975: *Hostim, okr. Beroun. Osídlení před jeskyní Krápníkovou – magdalénien*. Rkp. nedokončené nálezové zprávy. Uloženo: Archiv Archeologického ústavu AV ČR, Praha, v. v. i.
- Vencl, S. 1995: *Hostim. Magdalenian in Bohemia*. Památky archeologické. Supplementum 4. Prague: Institute of Archaeology.
- Vencl, S. 2004: K interpretacím magdalénienských nálezů z Putimi 1951–1952. *Archeologické výzkumy v jižních Čechách* 17. Jubilejní sborník k 70. narozeninám PhDr. Antonína Beneše, 9–23.
- Vencl, S. 2007: Mladý paleolit. In: S. Vencl (ed.), J. Fridrich: *Archeologie pravěkých Čech 2. Paleolit a mezolit*. Praha: Archeologický ústav AV ČR, Praha, 50–103.
- Verpoorte, A., Šída, P. 2009: The Magdalenian colonisation of Bohemia (Czech Republic). *Archäologisches Korrespondenzblatt* 39(3), 325–332.
- Žák, K., Eigner, J., Šreinová, B. 2025: *Posouzení fyzikálních aspektů vybraných kusů před-magdalénienské štípané industrie z jeskyní Českého krasu*. Rkp. zprávy. Uloženo: Oddělení archeologie Národního muzea.

Summary

Krápníková Cave (257 m a.s.l.) near Beroun is located in the Bohemian Karst, directly above the left bank of the Berounka River, which cuts through the area (Fig. 1). In a side valley not far from it, there is a much more important and well-known open-air site – Hostim 1 (Vencl 1995, Kapustka et al. 2023). František Prošek's (1942) excavation was conducted on a small plateau in front of the cave; the cave itself was not inhabited, according to current knowledge, likely due to its unsuitable size and accessibility. The artefacts were concentrated in the lower part of the stratum (Fig. 7), where a sunken hearth and three pits were also uncovered (Fig. 6, Fridrich, Sklenář 1976, Fig. 16).

Although Palaeolithic settlement in the Bohemian Karst has received repeated attention (e.g. Fridrich, Sklenář 1976; Vencl 1995), there had not been a study of the lithics (86 pieces) from Krápníková Cave. Apart from these lithics, the research had yielded only three fragments of stone plates and five small fragments of animal bones, including horse bones. Repeated radiocarbon dating of these samples did not yield reliable results (Verpoorte, Šída 2009, 329, Tab. 1; dating at the Czech Radiocarbon Laboratory in Prague 2025).

In the chipped stone industry (Tab. 1), there are more blades than flakes; only a single core was found (Fig. 9: 8). In the diverse assemblage of raw materials, erratic silicites (76.7%) are more common than local materials (radiolarite chert of the Bohemian Karst type, silicified sedimentary rock, quartz, quartzite ad.). A surprising finding is that there is an isolated occurrence of various types of radiolarites among the long-distance imports (Fig. 8A, B, 9: 7).

The tools included both blades with lateral and backed retouch (Fig. 10: 1–4), as well as end-scrapers on the blade (Fig. 10: 10–11), edge rounded retouched pieces (Fig. 10: 7, 8), and a side borer (Fig. 10: 9).

A Magdalenian dating appears most likely (based on the raw material and techno-typological composition of the lithics, as well as the stratigraphic position). A direct relationship to the Hostim 1 site with more finds and greater complexity remains unknown; only a refittings between the two sites could directly prove such a connection. The lithics, however, differ slightly from one another, mainly due to the greater variety of raw materials at Krápníková Cave. Given the scarcity of finds, one can assume at most repeated short-term stays of small groups of hunters (a ‘task site’) in a small area in front of the cave, whose advantages included an excellent view of the river valley (Fig. 2, 4) and protection from the wind as compared to the plain above it.

Contacts

Jan Eigner

Národní muzeum
Vinohradská 1
110 00 Praha 1
Česká republika
jan.eigner@nm.cz
ORCID: 0000-0002-8874-0278

Antonín Přichystal

Přírodovědecká fakulta Masarykovy univerzity
Ústav geologických věd
Česká republika
Kotlářská 2
611 37 Brno
Česká republika
prichy@sci.muni.cz
ORCID: 0000-0001-6653-0416

Karel Žák

Muzeum Českého krasu, p. o.
Husovo náměstí 87
266 01 Beroun
Česká republika
karel.zak.geo@gmail.com
ORCID: 0000-0002-9021-5456